

Prizor iz filma *Man of Nature and Me* (režija Orsolya Veraart, Romunija, 37 min., 2013).

Prizor iz filma *Common Roads: Pilgrimage and Backpacking in the 21st Century* (režija Tommi Mendel, Evropa in Južna Azija, 95 min., 2013).

DNEVI ETNOGRAFSKEGA FILMA – DEF 2014

7. mednarodni festival etnografskega filma

Med 10. in 14. marcem 2014 je v prostorih Slovenskega etnografskega muzeja sedmič potekal tradicionalni mednarodni festival etnografskega filma. Prireditve so organizirali Slovensko etnološko društvo, Slovenski etnografski muzej in Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

Obiskovalci so imeli znova priložnost, da se seznanijo z aktualnim dogajanjem oz. z najnovejšo produkcijo vizualne etnografije. Prikazanih je bilo 48 filmov, projekcije je pospremlilo 27 pogovorov z avtorji. Filmi so bili raznovrstni, geografsko jih je bilo največ iz Afrike, tematsko pa so prevladovali filmi, posvečeni medkulturnim odnosom, portretom, življenjskim zgodbam in kulturni dediščini. Na festivalu je bilo mogoče videti celoletno produkcijo slovenskih etnografskih filmov. Najproduktivnejša središča so še vedno ustanove, ki se načrtno posvečajo temu področju: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Slovenski etnografski muzej in Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. V posebnem programu so se predstavili tudi ustvarjalci iz zamejstva, ki že nekaj let pripravljajo spletne video-oddaje *Pisma iz Benečije*. Študentska sekcija je bila spet zelo kakovostna in tudi dobro obiskana. Letošnje presenečenje so bili izraelski filmi, tako zaradi števila prijav in izbranih filmov kot zaradi prodornosti in relativne nepoznanosti v krogih vizualne antropologije.

Glavna težava festivalov etnografskih filmov je pomanjkanje razpoložljivega časa za prikaz vseh filmov, ki bi bili vredni ogleda. Če bi od 189 prijavljenih filmov želeli prikazati vse pomembne filme, bi morali čas festivala ali trajanje programa skoraj podvojiti. Vendar, festival je že zdaj potekal pet dni, projekcije so se odvijale od jutra do večera. In to je verjetno največ, kar še fizično zmore pregledati tudi najzavzetejša skupina občinstva, ki jo zanimajo najnovejši dosežki vizualne etnografije. Da bi vsaj delno omilili pomanjkanje časa za projekcije, je bil na letošnjem festivalu znova uveden *video kotiček*, v katerem si

vsak obiskovalec lahko prek računalnika ogledal kateri koli prijavljen film. Odziv s strani obiskovalcev je bil pozitiven, zato je bila možnost ogleda filmov v muzeju podaljšana tudi v pofestivalski čas.

Glavni namen festivala je seveda prikaz filmov, vendar pa so v današnjem času, ko je vse več možnosti za ogled etnografskih filmov, vse pomembnejši dogodki, ki poleg projekcij omogočajo še izčrpne pogovore z avtorji filmov o njihovih metodah in snemalnemu pristopu ter tematiki filma. Zato smo si prizadevali, da kljub omejenim sredstvom na festival pripeljemo čim več avtorjev. Letos se nam jih je posrečilo pridobiti 27, naslednjič, upamo, da bomo gostili vse avtorje in bo diskusija sestavni del vsake projekcije.

V nadaljevanju bi poudaril tri filme. Namen ni natančna analiza filmov, marveč zgolj oris tematike, vtisov in povzetek avtorjevih komentarjev za bralce, ki se festivala niso udeležili. Naj omenim še, da vse prijavljene filme hrani arhiv Avdiovizualnega laboratorija Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU in si jih je mogoče ogledati v raziskovalne in pedagoške namene.

Film *Messages by Music – Senegal in Transition* je prikaz glasbene scene v Senegalu z vzporedno primerjavo in trkom dveh ideologij – na eni strani tradicionalnih griotov, na drugi glasbenikov, ki eklektično prevzemajo globalne glasbene sloge, na primer rap. Film je zanimiv iz muzikološke perspektive, a se hkrati navezuje na širšo tematiko – percepcijo Afrike na Zahodu. Avtorica Cornelia Strasser, etnologinja in komparativistka, rojena v Švici, se je projekta najprej lotila, da bi zahodnemu občinstvu prikazala manj poznano afriško tematiko oziroma svež in neobremenjen pogled nanjo. K temu jo je spodbudila množica stereotipnih filmov oziroma siromašen zbir aktualnih tem dokumentarnih filmov o Afriki, npr. številni filmi o etničnih in vojaških konfliktih, revščini in okoljskih katastrofah ipd. Danes svoj film vidi drugače, pravi, da iz senegalske perspektive, saj je

* Miha Peče, univ. dipl. soc. in umet. zgod., strokovni sodelavec, Avdiovizualni laboratorij Inštituta za narodopisje ZRC SAZU, 1000 Ljubljana, Novi trg 2, miha.pece@zrc-sazu.si.

po projekciji filma na festivalu v Dakarju ugotovila, da Senegalci film doživljajo kot ogledalo, da torej v vsebini vidijo interno diskusijo o dogajanju v senegalski družbi. Občutek lokalne obarvanosti filma, ki pa je aktualen tudi za gledalca iz druge kulture, je pravzaprav zelo redek primer med transkulturnimi antropološkimi ali dokumentarnimi filmi. Zato tudi ni nenavadno, da je film zanimiv za zelo raznovrstno občinstvo – gostoval je že v Zambiji, Senegal, Libanonu, Ljubljani, Amsterdamu in Dunaju. S klišeji se ukvarja tudi študentski film *Man of Nature and Me*, ki ga je v Romuniji posnela vizualna antropologinja Orsolya Veeraart. A tokrat so klišeji priročni scenariji, ki jih za lastne potrebe uprizarjanja uporabljamo v vsakdanjih in malo manj vsakdanjih situacijah, npr. ob snemanju filmskega portreta o nas. Avtorica spremlja življenje Gabija – človeka narave. Skozi film spoznavamo njegovo življenjsko filozofijo, vrednote in pogled na aktualna družbena dogajanja. Problem nastane, ko Gabi proti koncu filma spozna in prizna, da je bil do zdaj pod prevelikim pritiskom, da avtoričina vprašanja v njem sprožajo kontradiktorne poglede, da njegovi odgovori verjetno niso iskreni, da brez potrebe mystificira itn. Avtorica je bila presenečena, počutila se je naivno, ker je slepo sledila naraciji svojega pripovedovalca, izgubila je tudi motivacijo, da bi film dokončala. A pri poznejšem ogledu gradiva se je njeno mnenje spremenilo, spoznala je, da lahko naredi film o filmu ali metafilm. Dejansko se ji je posrečilo zapisati trenutek transformacije pogleda, ki spremeni percepcijo določenega fenomena. V domeni observacijskega filma se ta točka imenuje »privilegiran trenutek« in je za mnoge avtorje največji dosežek dokumentarnega filma ali vizualne etnografije. Film *Common Roads: Pilgrimage and Backpacking in the 21st Century* je primerjava sodobnega romarstva in popotništva mla-

dih. Zanimiv je predvsem zaradi strukture in uporabe posebnih narativnih postopkov. Avtor, vizualni antropolog Tommi Mendel, je v svoji nameri zelo neposreden, odločil se je, da bo primerjal potovanja dveh mladih deklet iz Švice, ena se odpravi na Jakobovo romarsko pot (Camino), druga pa z nahrbtnikom na popotovanje po Južni Aziji. Ker sta posamični pripovedi prepleteni z vzporedno montažo, se gledalec ne more izogniti premišljevanju, koliko sta si fenomena romarstva in pohodništva podobna in koliko sta si različna. Dokumentaristično senzibiliziran gledalec bi se lahko takoj začel spraševati, ali ni to prevelika redukcija fenomena, ali ni to preveč »tezni« pristop, ki posameznike in dogajanja zameji s koncepti in kategorijami, da npr. osebe ne moremo dojemati kot posameznika, temveč najprej kot predstavnika nečesa. Mendel je na pomisleke odgovarjal, da je to le filmična retorična figura ali narativni obrazec, ki interpretacijsko ni toliko zavezujoč, da bi vsilil shematično gledanje. Nekateri gledalci so npr. v ospredje postavljali karakterne razlike med protagonistkama, popotništvo in romanje pa sta bili v ozadju oziroma zanje nepomembni – to je vsekakor znak, da film ni enodimenzionalen. Tudi v sklepu filma se tematika odpira za novo podtemo – doživljanje časa in vsakdanjega ritma –, in se ne zgošča v osnovni primerjavi, kar razširi tematski horizont. Lahko rečemo, da gre za intriganten film, ki ga je treba videti, da se lahko opredelimo.

Tudi naslednje leto bo festival potekal na začetku marca. Prizadevali si bomo, da nas bodo obiskali vsi avtorji in tudi drugi vizualni antropologi, s katerimi bomo lahko imeli zanimive strokovne razprave. Za slovensko vizualno etnografijo je prireditve zelo pomembna, ker zagotavlja prostor za izmenjavo pogledov in izkušenj.

DEF PO DEF

Podobe šolstva v Afriki in Poletna muzejska noč

Organizatorji mednarodnega festivala *Dnevi etnografskega filma / Days of ethnographic film – DEF*¹ želimo povečati gledanost filmov v širšem slovenskem prostoru. Festival se dogaja marca v Ljubljani, potem so izbrani filmi prikazani udeležencem *Poletne šole vizualne etnografije* (v organizaciji Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU) in pri predmetu Vizualna antropologija na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Letošnja pobuda, da muzejem, galerijam, inštitutom, filmskim klubom in društvom po Sloveniji (lahko tudi zunaj nje) omogočimo filmske večere »DEF po DEF« z izbranimi filmi, izvira iz prepričanja, da bi etnografski filmi zlahka pritegnili tudi gledalce zunaj Ljubljane oziroma občinstvo specializiranih ustanov v Ljubljani. Prva taka dogodka sta se odvila letos maja in junija v Ljubljani. Pred mednarodnim

dnevom muzejev smo Slovenski šolski muzej (SŠM), Slovenski etnografski muzej (SEM)² in organizatorji DEF 15. maja 2014 pripravili dvodelni tematski dogodek *Podobe šolstva v Afriki*, ki smo ga koordinirale mag. Marjetka Balkovec Debevec v imenu SŠM, Nadja Valentinčič Furlan v imenu SEM, DEF in Slovenskega etnološkega društva (SED) in Tina Palaić kot izvajalka delavnice. V prvem delu smo spoznali Slovenski šolski muzej in njegovo razstavo *Šola – ključ za razvoj. Šolarji Angole, Malavija in Gane*, ki jo je predstavil eden od avtorjev, Tomaž Gorenc. Razstava je temeljila na konkretnih izkušnjah treh takratnih vodičev muzeja (Tomaža Gorenc, Polone Koželj in Tine Palaić), ki so opravljali prostovoljno delo v izobraževalnih ustanovah treh afriških držav. Ob razstavi je izšel razstavni katalog in kot

1 Več na: www.def.si.

2 Dogodek je potekal v SEM, ker SŠM nima primerne opreme za predvajanje v HD tehniki.

* Nadja Valentinčič Furlan, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., anglistka, muzejska svetovalka, Kustodiat za etnografski film, Slovenski etnografski muzej, 1000 Ljubljana, Metelkova 2, nadja.valenticic@etno-muzej.si.